

УДК 378:373.3.01.3-051:004-027.31]930
DOI <https://doi.org/10.37915/pa.vi55.524>

Кохановська О. В.^{*},
orcid.org/0000-0001-7294-173X
Кірдан О. Л.^{*},
orcid.org/0000-0002-7295-4722
Невмержицька О. В.^{*},
orcid.org/0000-0001-7294-173X

ІСТОРИОГРАФІЯ РОЗВИТКУ ІННОВАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ НАВЧАННЯ В УКРАЇНІ (90-ТІ РОКИ ХХ – ПОЧАТОК ХХІ СТОЛІТТЯ)

У статті проаналізовано історіографію розвитку інноваційних технологій навчання в Україні у 90-ті роки ХХ – на початку ХХІ століття. Визначено, що поняття «інноваційні технології» пов'язане із двома взаємопов'язаними категоріями «інновація» та «технології» і не має єдиного визначення. Аналіз інноваційних процесів в освіті доводить, що їх розвиток у 90-ті роки ХХ – на початку ХХІ століття відбувався поетапно. Історіографічний аналіз досліджуваного явища дозволив його розвиток умовно розділити на три взаємопов'язані періоди: 1991–2000 рр. – реформаційно-теоретизаційний; 2000–2010 рр. – диверсифікаційний; 2011–2023 рр. – систематизаційний. У межах кожного з виокремлених періодів визначено вектори розвитку досліджуваного явища, а також висвітлення його в нормативно-правових актах, дисертаційних дослідженнях, на шпальтах періодичних видань, конференціях тощо. Зроблено висновок, що 90-ті роки ХХ – початок ХХІ століття у педагогіці характеризувалися величезною кількістю нововведень, які прагнули трансформувати чинну систему освіти. Акцентовано, що все, що відбувалося в освіті в цей період, мало спонтанний характер, проте багато вчених, педагогів-практиків упроваджували у свою діяльність нові підходи, що призводило до модернізації окремих елементів системи як такої. Тому інноваційні перетворення в Україні на початку 90-х років ХХ століття мали переважно локальний характер. Система освіти на цьому етапі потребувала аналізу інноваційних ситуацій, розроблення методології та оцінювання нововведень, формування рекомендацій щодо державної політики в галузі інновацій. Наголошено, що це й було зроблено на початку ХХІ століття через зокрема ухвалення окремого Закону України «Про інноваційну діяльність». Різноманітні інноваційні технології стали предметом науково-педагогічних досліджень, а педагогічні інновації стали розглядатися як домінуючі в освітній політиці.

Ключові слова: історіографія, інновації, педагогічні інновації, інноваційні процеси в освіті України, 90-ті роки ХХ – початок ХХІ століття.

Постановка проблеми. Сьогодні у зв'язку зі стрімким технологічним розвитком і постійними змінами у сфері освіти використання інноваційних освітніх технологій набуває особливої актуальності. Важливі трансформації в українській освіті відбувалися під впливом політичних, економічних та соціокультурних змін у 90-х роках ХХ століття і продовжуються на початку ХХІ століття. Ретельне історіографічне дослідження цього періоду дозволяє зрозуміти динаміку та тенденції розвитку інновацій в українській освіті, що може бути основою для подальшого вдосконалення освітніх практик. У той же час аналіз історичних прецедентів і помилок також може допомогти уникнути повторення невдач та стимулювати впровадження ефективніших стратегій навчання у майбутньому.

Аналіз досліджень. Проблемі розвитку інноваційних процесів в освіті нині присвячено досить велику кількість досліджень, зокрема таких учених, як К. Авраменко,

^{*}© Кохановська О. В.

^{*}© Кірдан О. Л.

^{*}© Невмержицька О. В.

Л. Акпинар, І. Дичківська, О. Дубасенюк, В. Євдокимов, І. Зязюн, Л. Кибардина, Г. Коберник, О. Комар, Є. Крюкова, О. Кузнецова, М. Михайліченко, О. Пехота, О. Пометун, Л. Пироженко та ін.

Розглядаючи інновації як процес, що відбувається в педагогічних системах, ми говоримо про зміни, що призводять до розвитку. Нині інноваційні процеси є найефективнішим засобом удосконалення освіти. Говорячи про історіографію освітніх інновацій, можна виділити деякі етапи розвитку цього процесу у 90-х роках ХХ – на початку ХХІ століття.

Мета статті – проаналізувати історіографію проблеми використання інноваційних технологій в Україні в період 90-х років ХХ – на початку ХХІ століття.

Виклад основного матеріалу. Поняття «інноваційні технології» включає в себе дві взаємопов'язані категорії – «інновація» та «технології».

Поняттєвий аналіз цієї категорії надав можливість зробити висновок, що за рахунок широкого застосування, а також використання майже у всіх галузях знань і сферах діяльності жодна з цих категорій не має однозначного визначення. У той же час обидві вони широко досліджені як вітчизняними, так і зарубіжними вченими різних напрямків.

Ми погоджуємось з І. Дичківською, яка визначає поняття «інноваційна педагогічна технологія» як «цілеспрямоване, систематичне й послідовне впровадження в практику оригінальних новацій, способів, прийомів, педагогічних дій і засобів, що охоплюють цілісний навчально-виховний процес від визначення його мети до очікуваних результатів» [3, с. 36].

Аналізуючи історіографію розвитку інноваційних технологій навчання в Україні у 90-ті роки ХХ – на початку ХХІ століття, було виділено три періоди.

Перший період – реформаційно-теоретизаційний (1991–1999 рр.). Час становлення української незалежності було розпочато зокрема й з ухваленням низки нормативних документів, серед яких варто відзначити такі, як програма «Освіта (Україна ХХІ століття)», закони України «Про освіту», «Про вищу освіту», «Про професійну (професійно-технічну) освіту», «Про загальну середню освіту» тощо. Ухвалення цих документом стало початком формування автентичної освітньої системи нової незалежної держави.

Зокрема, Закон України «Про освіту» (1991) визначив такі інноваційні принципи в освіті, як безперервності, різноманітності, гнучкості, прогностичності, відповідності освіти світовим тенденціям [16].

Інший документ – Державна національна програма «Освіта» (Україна ХХІ століття), який було ухвалено 1992 року, також стосувався питання інновацій в освіті. Програма мала за мету визначити ключові напрямки реформування освітньої системи в Україні. Серед цих реформ передбачалося впровадження нових методик навчання в освітнє середовище, зокрема в середніх школах, із метою забезпечення ефективності навчального процесу та виховання дітей, а також підготовки майбутніх фахівців у вищих навчальних закладах. У цій програмі акцентувалася проблема розвитку вищої освіти в Україні. Подальші редакції її (зокрема 1996 року) також підкреслювали її значущість [23, с. 75].

90-ті роки ХХ століття в українській педагогіці відзначилися також початком українського самостійного дослідження в галузі педагогічної інноватики. Саме поняття «інноваційні технології» міцно увійшло в педагогічну науку і практику. У наукових працях І. Зязюна, Г. Коберника, О. Пехоти, О. Пометун, О. Савченко інноваційний процес розглядається крізь інноваційну діяльність людини, а також спрямовану зміну рутинних компонентів репродуктивних видів своєї діяльності.

Окрім того, у цей час починається оформлення педагогічної інноватики як допоміжної педагогічної дисципліни в закладах вищої освіти, яка розповідала про дидактичні нововведення та найбільш оптимальні шляхи та способи їх реалізації у практиці закладів освіти. Одним із найважливіших інноваційних процесів на той час було принципово нове моделювання науково-методичної роботи на основі принципу взаємозв'язку науки та практики, теорії та методики.

Серед тогочасних інноваційних теорій розвитку педагогічної освіти вирізнялися такі напрямки: особистісно орієнтоване навчання; організаційно-структурні моделі освіти; система багаторівневої освіти; розвиток теорії інновацій тощо.

Проблеми інноватики в освіті також розглядалися й у підручниках, посібниках, дисертаційних дослідженнях філософів, педагогів, психологів, соціологів. Проблеми застосування педагогічних технологій в освіті (зокрема інноваційних) висвітлено в бібліографічному посібнику «Сучасні освітні технології». Підготовлено три випуски видання (1999, 2001, 2003), які охопили матеріали з 1982 до 2002 рр. Подальший досвід розроблення й використання інноваційних освітніх технологій відображено в бібліографічному посібнику «Сучасні технології в освіті», який підготовлено в двох частинах: ч. 1 «Сучасні технології навчання», ч. 2 «Сучасні технології виховання» [21].

Питання інновацій у школі розглядалися також на сторінках періодичних видань «Все для вчителя», «Директор школи», «Завуч», «Шлях освіти», «Історія в школах України» та ін. Зокрема, К. Баханов проаналізував, що таке технологія навчання [1], О. Савченко висвітлювала дидактику сучасної початкової школи [20]. Проект положення про порядок здійснення інноваційної діяльності в системі освіти презентовано було у випуску журналу «Директор школи» [9].

Питання інновацій в освіті обговорювалося й на конференціях різних рівнів [4; 22].

Уже наприкінці 1990-х років відбулися радикальні зміни в суспільстві, що були спричинені суспільно-політичними процесами в державі, потребували критичного аналізу та поліпшення сам механізм взаємодії науки та практики, вчених-педагогів та працівників шкіл. Особливість педагогічних інновацій даного періоду полягає в тому, що вони розглядаються з позицій філософських, логіко-методологічних, експериментальних, історичних, емпіричних, прикладних знань, відносно конкретної діяльності.

Другий період (2000 – 2010) – диверсифікаційний. У цей час вирішуються завдання вдосконалення змісту та технологій освіти; розвитку системи забезпечення якості освітніх послуг; підвищення ефективності управління в системі освіти; удосконалення економічних механізмів у сфері освіти.

Динамізм глобальних змін у світі, зміна економічного та соціально-культурного устрою в нашій країні вимагали гнучкої реакції закладів освіти на ситуацію, що складається. У галузі освіти виникла потреба враховувати інноваційні процеси – децентралізацію освіти, яка відкривала для закладів освіти можливість самостійно розвивати освітню мережу регіону; демократизацію закладів освіти, що полягала у забезпеченні самостійності освітніх установ у визначенні форм, способів та умов організації педагогічного процесу; потреби школи в педагогах, здатних до проектування власної педагогічної діяльності залежно від типу освітньої установи, а також використання предмета, що викладається, як засобу розвитку учнів; потребу задоволення особистісних запитів учнів, орієнтованих на можливість побудови індивідуальної освітньої траєкторії.

У цей період затверджується значна кількість нормативно-правових документів, які регламентують інноваційну діяльність у закладах освіти України.

Проаналізуємо деякі з них. Так, у Законі України «Про інноваційну діяльність» (2002) у ст. 1 вперше визначено термін «інновації», що трактується як «новостворені (застосовані) і (або)вдосконалені конкурентоздатні технології, продукція або послуги, а також організаційно-технічні рішення виробничого, адміністративного, комерційного або іншого характеру, що істотно поліпшують структуру та якість виробництва і (або) соціальної сфери» [12].

Також визначається поняття інноваційної діяльності як «діяльність, що спрямована на використання і комерціалізацію результатів наукових досліджень та розробок і зумовлює випуск на ринок нових конкурентоздатних товарів і послуг» [там само].

Цей період характеризується також активним розвитком інформаційно-цифрових технологій на різних рівнях освіти. Так, в Указі Президента України «Про Національну

доктрину розвитку освіти» (2002) зазначається, що для успішного розвитку вищої освіти потрібно активно впроваджувати інформаційно-комунікаційні технології у навчальний процес, щоб молодь могла успішно адаптуватися до вимог сучасного інформаційного суспільства [13; 15].

У Законі України «Про професійно-технічну освіту» (2004) детально проаналізовано провадження інновацій на цьому рівні освіти. Зокрема визначено повноваження центрального органу виконавчої влади у сфері професійно-технічної освіти, до яких належать «організація науково-методичного забезпечення професійно-технічної освіти, впровадження у навчально-виробничий процес досягнень науки, техніки, нових технологій, передового досвіду та інноваційних педагогічних технологій» [13; 18].

Інновації в системі освіти в цей період закономірно взаємопов'язані з експериментальною роботою. Тоді існувало безліч чинних експериментальних майданчиків. За масовістю участі можна виділити такі освітні моделі (системи, теорії, концепції, технології) цього періоду: система розвивального навчання Л. Занкова; система навчання Д. Ельконіна-В. Давидова; теорія проблемного навчання (А. Матюшкін, І. Лернер, М. Махмутов); теорія змістовного узагальнення (В. Давидов); програмоване навчання (Н. Талізїна, Т. Ільїна та ін.); концепція поетапного формування розумових процесів (П. Гальперін); теорія розвитку пізнавального інтересу (Г. Шукіна); теорія оптимізації навчання (Ю. Бабанський, М. Поташник); теорія активізації навчальної діяльності (А. Маркова, Т. Шамова, І. Харламова та ін.); адаптивна система навчання (О. Границька); система Л. Тарасова «Екологія та діалектика»; система, заснована на гуманно-особистісному підході (Ш. Амонашвілі); методичну систему інтенсивного навчання (В. Шаталов); технологія «занурення» (М. Щетинін); методичні системи педагогів-новаторів: С. Лисенкова, Н. Гузика, О. Ільїна, І. Волкова та ін.; нові інформаційні технології (ІКТ); предметно-класно-урочна система навчання; колективний спосіб навчання (В. Дяченко); методика колективної творчої діяльності (І. Іванов); модель початкової освіти «Розвиваюче середовище» (І. Ільясов); система, створена на діяльнісно-комунікативній основі (Л. Кліманова); технологія виховання (М. Щуркова); диференційоване навчання; бригадно-лабораторне навчання; організаційно-діяльнісна гра; теорія укрупнених дидактичних одиниць (П. Ердієв); система С. Френе; система М. Монтессорі; «Вальдорфська педагогіка» (Р. Штайнер); система Л. Рона Хаббарда; гуманістична педагогіка (К. Роджерс); технологія повного засвоєння (Б. Блум, Дж. Керрол); модель «Структура інтелекту» (Дж. Гілфорд); когнітивно-афективна модель (Ф. Вільямс); модель «Три види збагачення навчальної програми» (Дж. Рензулі); система С. Пейперта «Використання комп'ютерів у навчальному процесі» та ін. [19, с. 138].

Аналіз тем дисертаційних робіт, що розміщені в бібліотеці ім. В. Вернадського, дозволяє зробити висновок, що активне застосування інноваційних комп'ютерних технологій починалося в Україні саме з 2000 року. У цей час з'являється значна кількість наукових робіт, експериментальних розробок із використання різних типів інноваційних технологій в освітньому процесі дошкільної, початкової, загальної середньої, вищої освіти. Так, підготовку педагога до інноваційної діяльності аналізували Ю. Будас, О. Гончарова, Т. Демиденко, О. Козлова, Л. Петриченко, О. Пехота та ін. [14].

У дослідженні «Підготовка майбутніх вчителів до інноваційної педагогічної діяльності засобами ділової гри» Ю. Будас [2] акцентує увагу на ідеї, що інноваційність є необхідною складовою діяльності вчителя, а якісна підготовка майбутнього педагога залежить від формування особистісних і професійних якостей, культури та компетентності.

Своєю чергою Л. Петриченко в роботі «Підготовка майбутнього вчителя початкової школи до інноваційної діяльності в позааудиторній роботі» [10] визначає, що метою підготовки майбутнього вчителя до інноваційної діяльності є формування в нього готовності до здійснення такої роботи.

Питання особистісно орієнтованого навчання розглядалося О. Пехотою [11]. Учена стверджує, що особистісно організований підхід у навчанні дітей підкреслює значущість

і потребу розвитку пізнавальної сфери дитини – відчуттів, сприймань, пам'яті, усіх видів мислення та мовлення, необхідних для інтелектуального розвитку.

Ще одним цінним дослідженням є робота Л. Козак «Теоретико-методологічні засади підготовки майбутніх викладачів дошкільної педагогіки і психології до інноваційної професійної діяльності» [7], оскільки забезпечує проблему наступності – підготовку до запровадження інновацій у дошкільних навчальних закладах.

У системі вищої освіти варто відзначити дисертаційне дослідження І. Гавриш «Теоретико-методологічні основи формування готовності майбутніх учителів до інноваційної професійної діяльності», в якій було запропоновано новий підхід до вирішення складної соціально-педагогічної проблеми, що стосується підготовки майбутніх учителів до створення, упровадження та поширення освітніх інновацій [19].

У той же час функціонування інноваційної педагогіки все ще потребувало систематизації та узагальнення.

Третій період (2011–2023 рр.) – систематизаційний. Стратегічною метою державної політики в галузі освіти сьогодні є підвищення доступності якісної освіти, що відповідає вимогам інноваційного розвитку, сучасним потребам суспільства та кожного громадянина.

У цей період було систематизовано всі попередні надбання щодо інноваційних педагогічних технологій. Щодо важливості освітніх інновацій наголошується в багатьох нормативних документах, зокрема законах України «Про вищу освіту» (2014), «Про освіту» (2017), «Про інноваційну діяльність» зі змінами (2012), Концепції «Нова українська школа» (2016), Положенні «Про порядок здійснення інноваційної діяльності в системі освіти України» та ін. У цих документах відзначено, що важливими завданнями освіти в XXI столітті є розвиток наукової та інноваційної діяльності, формування мислення, спрямованого в майбутнє, та підвищення якості освіти на основі інновацій [13].

Важливим для нашого дослідження є Національна стратегія розвитку освіти в Україні на період до 2021 року, де висвітлено такі проблеми: повільний прогрес інформатизації в освіті, відсутність упровадження інноваційних та інформаційно-комунікаційних технологій у навчальний процес; відсутність системи мотивації та стимулювання інноваційної діяльності в освіті, недостатня увага до мінімізації ризиків в цій сфері; непридатність певної частини працівників освіти до інноваційної роботи [8]. Одним зі стратегічних напрямків розвитку є розвиток наукової та інноваційної діяльності в освіті, підвищення якості освіти на інноваційній основі.

Важливі зміни щодо інноваційної діяльності внесено в Закон «Про освіту» (2017), де зазначається, що педагогічні працівники, які впроваджують і поширюють методики інноваційного навчання (компетентнісного навчання та нові освітні технології) мають право отримувати доплату за успішне проходження сертифікації [13; 17].

Інноваційним кроком уперед у сфері освіти стало ухвалення Концепції «Нова українська школа» (2017). Згідно з перетворенням загальної середньої освіти випускник нової української школи є інноватором, особою, здатною змінити світ на краще, уміє імпровізувати, критично мислити та є конкурентоспроможним на ринку праці [23, с. 74].

Починаючи з цього періоду особливої актуальності набуває активне використання інформаційно-комунікаційних технологій в освіті – віртуальної реальності, змішаної реальності, штучного інтелекту та ін.

Сучасний етап розвитку – це перехід на якісно нову освіту. Водночас суттєвою характеристикою інноваційних процесів є ідеї, виведені з багатьох традицій минулого. Це пов'язано з тим, що діяльність розвивається й перебуває у стані безперервного відновлення. Однак прогресивні традиції в концентрованому вигляді утримуються та зберігаються, але в новому контексті. Тому традиції та інновації співіснують у нерозривній єдності, під якою слід розуміти їх гармонійну взаємодію. У еволюційному розвитку цих категорій відсутня явний пріоритет одного над другим.

Ключовим аспектом вивчення стають інноваційні мережі, максимально чуйні до швидкої динаміці ринку, маркетинго орієнтовані, що вловлюють потенційні тенденції

попиту. Цей період характеризується потребою забезпечення інноваційного характеру в реалізації базової освіти; диференціацією та модернізацією складових системи освіти як інструментів соціального розвитку; створенням сучасної системи безперервної освіти, підготовки та перепідготовки професійних кадрів; формуванням механізмів моніторингу якості та затребуваності освітніх послуг за участю споживачів, а також участю у міжнародних порівняльних дослідженнях.

Українські науковці, педагоги, філософи, соціологи продовжують розробляти нові методики, аналізувати ефективність використання інноваційних технологій та досліджують їх вплив на якість освіти.

Одним з основних напрямків досліджень сьогодні, окрім інформаційно-комунікаційних технологій, в освітньому фокусі інновацій продовжує залишатися використання інтерактивних технологій. Так, М. Кириченко досліджує можливості використання відеоуроків, електронних підручників, інтерактивних дошок, віртуальних лабораторій та інших інструментів, які дозволяють підвищити ефективність навчання та сприяють розвитку професійних компетентностей майбутніх вчителів [6]. Крім того проводиться дослідження використання інформаційних технологій у процесі підготовки вчителів. Учені аналізують досвід використання вебсайтів, платформ для дистанційного навчання, систем електронного портфоліо та інших інструментів, які сприяють ефективній комунікації між студентами та викладачами, зменшують навантаження на викладачів і забезпечують можливість навчання у будь-який зручний для студента час.

Також у дослідженнях українських дослідників (О. Клочко, І. Кожем'якіна, С. Луценко, О. Рудь та ін.) описуються апробовані новаторські методики, які сприяють підвищенню ефективності навчання та розвитку професійних компетенцій майбутніх учителів. До таких методик можна віднести проблемне навчання, проєктне навчання, інтерактивні методи, групову роботу, кейс-метод, ситуаційне моделювання тощо [5].

Станом на початок 2024 рік комп'ютеризовано всі сфери життя суспільства. Не є виключенням і всі сфери освіти. Більшість наукових досліджень останніх років, проаналізованих нами з цієї теми, стосуються особливостей упровадження та користування інноваціями в техніці та мережі, а також застосування інноваційних педагогічних технологій у процесі навчання.

Висновки. Отже, визначаючи етапи розвитку педагогічних інновацій, можна назвати такі складові, як реформування «зсередини», експериментальне визначення інструментарію змін; реформування «ззовні», апробація інституційних змін; масове впровадження, перетворення інституційних змін на основу системних змін; становлення нової якості освіти.

Загалом 90-ті роки ХХ – початок ХХІ століття у педагогіці характеризуються величезною кількістю нововведень, які прагнули трансформувати чинну систему освіти. Усе, що відбувалося в освіті в цей період, мало спонтанний характер, багато вчених, педагогів-практиків проваджували у свою діяльність нові підходи, що призводило до модернізації окремих елементів системи як такої. Ці зміни торкнулися всіх сфер педагогічної освіти і мали розрізнений характер. Назріла потреба систематизувати наявні інновації того періоду та виділити основні напрямки для подальшого розвитку. Це й було зроблено на початку ХХІ століття, починаючи від 2010 року.

Інноваційні перетворення в Україні на початку 90-х років ХХ століття мали переважно локальний характер. Система освіти на цьому етапі потребувала аналізу інноваційних ситуацій, розроблення методології та оцінювання нововведень, формування рекомендацій щодо державної політики в галузі нововведень. У дослідженнях кінця ХХ – початку ХХІ ст. педагогічні інновації стали розглядатися як домінуючі в освітній політиці.

Перспективою подальших досліджень з порушеної проблеми є створення інноваційної екосистеми, що акумулює автентичний інноваційний досвід із метою його подальшого розроблення та вдосконалення.

Список використаних джерел:

1. Баханов К. Що ж таке технологія навчання? *Шлях освіти*. 1999. № 3. С. 23-25.
2. Будас Ю. О. Підготовка майбутніх вчителів до інноваційної педагогічної діяльності засобами ділової гри: автореф. дис. ... канд. пед. наук: 13.00.04. Вінниця, 2010. 20 с.
3. Дичківська І. М. Інноваційні педагогічні технології: навч. посіб. Київ: Академвидав, 2012. 352 с.
4. Зміст і технології шкільної освіти. *Матеріали звіт. наук. конф. Ін-ту педагогіки АПН України (23-24 берез. 1999 р.)* / редкол.: Л. Д. Березівська, В. М. Мадзігон, Л. В. Скуратівський та ін. К.: Пед. думка, 1999. 153 с.
5. Інноваційні технології в сучасному освітньому просторі: колективна монографія / за заг. ред. Г. Л. Єфремової. Суми: Вид-во СумДПУ імені А. С. Макаренка, 2020. 444 с.
6. Кириченко Н. Використання сучасних цифрових технологій в освітньому процесі упровадження сучасних педагогічних технологій в умовах цифровізації економіки та суспільства: регіональний вимір: *Матеріали регіонального науково-практичного семінару (2 червня 2022 р.)*. К., 2022. С. 63–67.
7. Козак Л. Підготовка майбутніх викладачів дошкільної педагогіки і психології до інноваційної професійної діяльності: експериментальне дослідження. *Освітологічний дискурс*. 2015. Вип. 4 (12). С. 98–109.
8. Національна стратегія розвитку освіти в Україні на період до 2021 року: затв. Указом Президента України від 25.06.2013 року. № 344. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/344/2013#Text>
9. Педагогічні інновації в школі: Положення про порядок здійснення інновац. діяльності у системі освіти: проект. *Директор школи*. 1999. № 6. С. 5-8.
10. Петриченко Л. О. Підготовка майбутнього вчителя початкової школи до інноваційної діяльності в позааудиторній роботі: дис... канд. пед. наук: 13.00.04. Х., 2007. 240 с.
11. Пехота О. М. Особистісно орієнтоване навчання: підготовка вчителя: моногр. Миколаїв: Вид-во «Ліон», 2005. 272 с.
12. Про інноваційну діяльність: Закон України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/40-15#Text>
13. Прокопів Л. М., Бандура Л. Р. Історіографія законодавчої бази розвитку інноваційних технологій в Україні (1991–2017 рр.). *Педагогічний альманах: збірник наукових праць* / редкол. В. В. Кузьменко (голова) та ін. Херсон: КВНЗ «Херсонська академія неперервної освіти», 2022. Випуск 51. С. 248–254. URL: <https://pedalmanac.site/index.php/main/article/view/379/309>
14. Прокопів Л., Довбенко С., Бандура Л. Історіографія дослідження проблеми інноваційних технологій у підготовці вчителів початкової школи (XXI ст.). *Людинознавчі студії. Серія «Педагогіка»*. 2023. № 16(48). С. 182–188. URL: <http://pedagogy.dspu.in.ua/index.php/pedagogy/article/view/395/568>
15. Про Національну доктрину розвитку освіти. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/347/2002#Text>
16. Про освіту: Закон України від 04.06.1991 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1060-12#Text>
17. Про освіту: Закон України від 05.09.2017 р. № 2145-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2053-19#n2>
18. Про професійно-технічну освіту: Закон України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1158-15#Text>
19. Руднік Ю. В. Підготовка вчителів початкової школи до застосування інноваційних технологій навчання іноземних мов: дис... канд. пед. наук: 13.00.04. К., 2018. 338 с.
20. Савченко О. Я. Сучасний урок у початкових класах: посіб. для вчителя. 2-ге вид., доп. К.: Магістр-8, 1997. 256 с.
21. Сучасні освітні технології: Рекомендаційний бібліографічний покажчик / уклад. Букшина Т. Ф., Черняєва Г. К. Випуск 2. Київ, 2001. 30 с. URL: <https://dnpb.gov.ua/wp-content/uploads/2016/02/903750503.pdf>
22. Філософія освіти в сучасній Україні: матеріали Всеукр. наук.-практ. конф. «Філософія сучасної освіти та стан її розробки в Україні» (1–3 лют. 1996 р.). К., 1997. 544 с.
23. Шендерук О. Б. Аналіз вищої освіти України кінця ХХ–початку ХХІ століття. *Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова. Соціальні робота. Соціальна педагогіка*. Київ, 2014. Серія 11. С. 70–76.

References:

1. Bakhanov, K. (1999). Shcho zh take tekhnolohiia navchannia [What is learning technology]. *Shliakh osvity*, 3, 23-25 [in Ukrainian].
2. Budas, Yu. O. (2010). *Pidhotovka maibutnikh vchyteliv do innovatsiinoi pedahohichnoi diialnosti zasobamy dilovoi hry* [Preparation of future teachers for innovative pedagogical activity by means of a business game]. (Extended abstract of Candidate's thesis). Vinnytsia [in Ukrainian].
3. Dychkivska, I. M. (2012). *Innovatsiini pedahohichni tekhnolohii* [Innovative pedagogical technologies]. Kyiv: Akademvydav [in Ukrainian].
4. Berezivska, L. D., Madzihon, V. M., & Skurativskyi, L. V. (Ed.). (1999). *Zmist i tekhnolohii shkilnoi osvity: Materialy zvit. nauk. konf. In-tu pedahohiky APN Ukrainy* [Content and technologies of school education, Proceedings of the reported scientific conference of the Institute of Pedagogy of the Academy of Sciences of Ukraine]. Kyiv [in Ukrainian].
5. Yefremovoi, H. L. (Ed.). (2020). *Innovatsiini tekhnolohii v suchasnomu osvitnomu prostori* [Innovative technologies in the modern educational space]. Sumy [in Ukrainian].
6. Kyrychenko, N. (2022). *Vykorystannia suchasnykh tsyfrovyykh tekhnolohii v osvitnomu protsesi* [The use of modern digital technologies in the educational process], *Uprovadzhennia suchasnykh pedahohichnykh tekhnolohii v umovakh tsyfrovizatsii ekonomiky ta suspilstva: rehionalnyi vymir: Materialy rehionalnoho naukovo-praktychnoho seminaru* [Implementation of modern pedagogical technologies in conditions of digitalization of the economy and society: regional dimension, Proceedings of the regional scientific and practical seminar]. Bila Tserkva [in Ukrainian].
7. Kozak, L. (2015). *Pidhotovka maibutnikh vykladachiv doshkilnoi pedahohiky i psykholohii do innovatsiinoi profesiinoi diialnosti: eksperymentalne doslidzhennia* [Preparation of future teachers of preschool pedagogy and psychology for innovative professional activity: an experimental study]. *Osvitohichnyi dyskurs*, 4 (12), 98–109 [in Ukrainian].
8. National strategy for the development of education in Ukraine for the period until 2021; approved by the Decree of the President of Ukraine dated June 25, 2013. No. 344. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/344/2013#Text> [in Ukrainian].
9. *Pedahohichni innovatsii v shkoli: Polozhennia pro poriadok zdiisnennia innovats. diialnosti u systemi osvity: (Proekt)* [Pedagogical innovations at school: Regulations on the procedure for carrying out innovative activities in the education system: (Project)]. (1999). *Dyrektor shkoly*, 6, 5–8 [in Ukrainian].
10. Petrychenko, L. O. (2007). *Pidhotovka maibutnoho vchytelia pochatkovoii shkoly do innovatsiinoi diialnosti v pozaaudytoranii roboti* [Preparation of the future primary school teacher for innovative activities in extracurricular work]. (Candidate's thesis). Kharkiv [in Ukrainian].
11. Piekhota, O. M. (2005). *Osobystisno oriientovane navchannia: pidhotovka vchytelia* [Individually-oriented learning: teacher training]. Mykolaiv: Ilion [in Ukrainian].
12. On innovative activity, Law of Ukraine. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/40-15#Text> [in Ukrainian].
13. Prokopiv, L. M., & Bandura, L. R. (2022). *Istoriografia zakonodavchoi bazy rozvytku innovatsiinykh tekhnolohii v Ukraini (1991–2017)* [Historiography of the legislative framework for the development of innovative technologies in Ukraine (1991–2017)]. *Pedahohichniy almanakh*, 51, 248–254. Retrieved from <https://pedalmanac.site/index.php/main/article/view/379/309> [in Ukrainian].
14. Prokopiv, L., Dovbenko, S., & Bandura, L. (2023). *Istoriografia doslidzhennia problemy innovatsiinykh tekhnolohii u pidhotovtsi vchyteliv pochatkovoii shkoly (XXI st.)* [Historiography of the study of the problem of innovative technologies in the training of primary school teachers (XXI century)]. *Liudynoznavchi studii. Seriiia «Pedahohika»*, 16(48), 182–188. Retrieved from <http://pedagogy.dspu.in.ua/index.php/pedagogy/article/view/395/568> [in Ukrainian].
15. About the National Doctrine of Education Development. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/347/2002#Text> [in Ukrainian].
16. On education, Law of Ukraine dated June 4, 1991. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1060-12#Text> [in Ukrainian].
17. On education, Law of Ukraine dated September 5, 2017 No. 2145-VIII. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2053-19#n2> [in Ukrainian].
18. On vocational and technical education, Law of Ukraine. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1158-15#Text> [in Ukrainian].
19. Rudnik, Yu. V. (2018). *Pidhotovka vchyteliv pochatkovoii shkoly do zastosuvannia innovatsiinykh tekhnolohii navchannia inozemnykh mov* [Preparation of primary school teachers for the use of innovative foreign language teaching technologies]. (Candidate's thesis). Kyiv [in Ukrainian].

20. Savchenko, O. Ya. (1997). Suchasnyi urok u pochatkovykh klasakh [The modern lesson in elementary school]. Kyiv [in Ukrainian].
21. Bukshyna, T. F., & Cherniaieva, H. K. (Ed.). (2001). Suchasni osvitni tekhnolohii: Rekomendatsiinyi bibliorafichnyi pokazhchyk [Modern educational technologies: Recommended bibliographic guide]. Kyiv. Retrieved from <https://dnpb.gov.ua/wp-content/uploads/2016/02/903750503.pdf> [in Ukrainian].
22. Filosofiia osvity v suchasni Ukraini: Materialy Vseukr. nauk.-prakt. konf. «Filosofiia suchasnoi osvity ta stan yii rozrobky v Ukraini» [Philosophy of education in modern Ukraine, Proceedings of the All-Ukrainian scientific and practical conference "Philosophy of modern education and the state of its development in Ukraine"]. (1997). Kyiv [in Ukrainian].
23. Shenderuk, O. B. (2014). Analiz vyshchoi osvity Ukrainy kintsia XX – pochatku XXI stolittia [Analysis of higher education in Ukraine at the end of the 20th – the beginning of the 21st century]. *Naukovyi chasopys NPU imeni M. P. Drahomanova. Sotsialni robota. Sotsialna pedahohika*, 11, 70–76 [in Ukrainian].

Kokhanovska O. V.,
 orcid.org/0000-0001-7294-173X
Kirdan O. L.,
 orcid.org/0000-0002-7295-4722
Neumerzhytska O. V.,
 orcid.org/0000-0002-9911-9735

HISTORIOGRAPHY OF THE DEVELOPMENT OF INNOVATIVE EDUCATION TECHNOLOGIES IN UKRAINE (THE 90S OF THE XX – BEGINNING OF THE XXI CENTURY)

The article analyses the historiography of the development of innovative learning technologies in Ukraine in the 90s of the 20th – at the beginning of the 21st century. It is determined that the definition of "innovative technologies" is associated with two interrelated categories such as "innovation" and "technology" and does not have a single definition. The analysis of innovative processes in education proves that their development in the 90s of the 20th - at the beginning of the 21st century took place in stages. The historiographical analysis of the studied phenomenon allowed its development to be conditionally divided into three interconnected periods: 1991–2000 – reformation and theorization; 2000–2010 – diversification; 2011–2023 - systematization. Within each of the isolated periods, the development vectors of the phenomenon under study are determined, as well as its coverage in regulatory and legal acts, dissertation studies, in the columns of periodicals, conferences, etc. It has been concluded that the 90s of the 20th - the beginning of the 21st century in pedagogy is characterized by a huge number of innovations that sought to transform the existing education system. It is emphasized that everything that happened in education during this period had a spontaneous character, but many scientists and practicing teachers introduced new approaches in their activities, which led to the modernization of certain elements of the system as such. Therefore, innovative transformations in Ukraine at the beginning of the 90s of the 20th century were mainly local in nature. The education system at this stage required the analysis of innovation situations, the development of methodology and evaluation of innovations, the formation of recommendations for state policy in the field of innovation. It is emphasized that this was done at the beginning of the 21st century due to, in particular, the adoption of a separate Law of Ukraine "On Innovative Activities". A variety of innovative technologies have become the subject of scientific and pedagogical research, and pedagogical innovations have come to be considered as dominant in educational policy.

Key words: historiography, innovations, pedagogical innovations, innovative processes in the education of Ukraine, the 90s of the 20th century - the beginning of the 21st century.

*Дата надходження статті: 25.12.2023 р.
 Рецензент: доктор педагогічних наук, професор Данилюк С. С.*